

Rafał Kubicki swoją monografią umożliwił korzystanie innym badaczom z ogromnego materiału źródłowego. Jest to niewątpliwie atutem książki, zasłużenie już nagradzanej (otrzymała ona główną nagrodę w edycji książki pomorskiej za rok 2012 w kategorii opracowania naukowe) i pozytywnie komentowanej. Jest to wartościowe, bogate w przemyślane i trafne konkluzje opracowanie jednego z najmniej poznanych dotychczas aspektów działalności gospodarczej zakonu krzyżackiego, prowadzonej w Prusach (do roku 1545).

Anna Kołodziejczyk
(Olsztyn)

Historia, Archiwistyka, Informacja naukowa. Prace dedykowane Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu, pod red. Marzeny Świgoń, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2009, ss. 282, 4 strony fotografii.

W 2009 r. na rynku wydawniczym ukazała się książka zatytułowana *Historia, Archiwistyka, Informacja naukowa. Prace dedykowane Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu* pod redakcją Marzeny Świgoń. Jest to zbiór prac uczniów, przyjaciół i współpracowników powstały by uczcić podwójny jubileusz siedemdziesiątych piątych urodzin i pięćdziesięciolecia pracy naukowej Profesora Ryszewskiego.

Profesor Bohdan Stanisław Ryszewski urodził się 9 września 1934 r. we Włocławku. Studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu ukończył w 1958 r., dwanaście lat później uzyskał doktorat, a w 1984 r. tytuł naukowy doktora habilitowanego na podstawie rozprawy *Problemy i metody badawcze archiwistyki*. W 1990 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym, a następnie w 1995 r. otrzymał profesurę tytułarną z rąk prezydenta RP. W swojej bogatej karierze zawodowej pełnił liczne funkcje, m.in. dyrektora Biblioteki UMK w Toruniu, kierownika Zakładu Archiwistyki, a także zastępcy dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki UMK. Z kolei w Olsztynie był dyrektorem Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, a także kierownikiem Zakładu, następnie Katedry Archiwistyki UWM. Przez wiele lat był członkiem Senatu obu uczelni. Był także założycielem i redaktorem naczelnym czterech serii wydawniczych. Obszary badań i zainteresowań Profesora Bohdana Ryszewskiego rozciągają się szeroko na historię, historię obyczajów, dworów i ziemiaństwa, informatykę archiwalną i historyczną, bibliotekoznawstwo, ale przede wszystkim jest wybitnym współtwórcą współczesnej polskiej archiwistyki.

Omawiana praca została podzielona na cztery części. W części pierwszej, zatytułowanej *O Profesorze Bohdanie Ryszewskim*, nakreślono sylwetkę Szanownego Jubilata. Otwiera ją tekst Marzeny Świgoń *Profesor Bohdan Stanisław Ryszewski – o życiu, pracy i promowaniu prac doktorskich*, która zamieściła

również *Wykaz prac doktorskich napisanych pod kierunkiem Profesora*. Autorka rozpoczyna od przedstawienia życiorysu Profesora. Następnie włącza wykaz piętnastu prac doktorskich powstałych pod kierunkiem Szanownego Jubilata i przywołuje własne wspomnienia, związane głównie z seminarium doktorskim.

Następnie Anna Żeglińska w tekście *Profesor Bohdan Ryszewski – jubileuszowe refleksje uczniów o Mistrzu* przywołuje refleksje i wspomnienia związane z Profesorem – Mistrzem. Autorka opisuje „okres olsztyński” Profesora Ryszewskiego, a więc lata 1998–2008, w działalności naukowo-dydaktycznej oczami Jego uczniów. Należy w tym miejscu podkreślić, że Profesor Bohdan Ryszewski utworzył w Olsztynie uniwersytecki ośrodek studiów i badań z zakresu archiwistyki, początkowo w ramach Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a następnie z chwilą jego powołania – w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim. *Wybitny umysł, niekwestionowany autorytet w swojej dziedzinie, szanowany dydaktyk i wychowawca młodzieży akademickiej, Mistrz kilkuset adeptów archiwistyki, historii oraz bibliotekoznawstwa i informacji naukowej* – tak właśnie widzi Profesora Bohdana Ryszewskiego autorka. Dołącza do tego portretu *Wykaz prac magisterskich napisanych pod kierunkiem Prof. dr hab. Bohdana Ryszewskiego, prof. zw.*, stanowiący kontynuację (poz. 186–296) wykazu zamieszczonego w pracy *Archiwistyka i bibliotekoznawstwo. Prace dedykowane Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu*, Warszawa 1997.

Osobą przywołującą wspomnienia o Profesorze w tekście zatytułowanym *Profesor Bohdan Ryszewski – dyrektor Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie* jest Zoja Jaroszewicz-Pierśławcew. Autorka przywołuje tu lata 2002–2004, kiedy to Dostojny Jubilat pełnił funkcję dyrektora Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych. Autorka i zarazem współpracowniczka z tego okresu porusza kilka kwestii, a mianowicie dobór kadry naukowo-dydaktycznej, ratowanie struktury organizacyjnej jednostki oraz rozpoczęcie prac, zmierzających do uzyskania przez Wydział Humanistyczny uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Autorka uzupełnia fakty własnymi spostrzeżeniami, dotyczącymi współpracy z Profesorem.

Kolejną osobą wspominającą pracę z Profesorem jest Roman Majka, opisujący *Wkład Profesora Bohdana Ryszewskiego w komputeryzację Archiwum Generalnego Zgromadzenia Świętego Michała Archaniola*. Autor opisuje wpływ Profesora na jego drogę naukową i pracę jako archiwisty. Szczególnie wiele miejsca poświęca umiejętnemu łączeniu tradycyjnych metod pracy w archiwach z nowoczesnymi, ze szczególnym uwzględnieniem komputeryzacji.

Część pierwszą tomu zamyka tekst przyjaciela Profesora Ryszewskiego, Sławomira Kalembki pt. *Na toruńskiej uczelni – koledzy i profesorowie*, opisujący okres wspólnych studiów. Autor wspomina tu wspólnych kolegów, wykładowców i związane z nimi wydarzenia przywołując niektóre wydarzenia, ale przede wszystkim klimat kształcenia akademickiego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Część druga tomu, najobszerniejsza, zatytułowana *Historia*, jest zbiorem dwunastu artykułów z tej dziedziny. Otwiera ją artykuł Stanisława Achremczyka pt. *Oswajanie krajobrazu kulturowego po 1945 r.* Autor opisuje Prusy Wschodnie tuż po zakończeniu działań wojennych jako miejsce niełatwe do rozpoczęcia życia w czasie pokoju. Zwraca uwagę m.in. na zróżnicowanie narodowościowe, kulturowe, religijne. Podkreśla rolę, jaką w tym procesie adaptacji w nowym otoczeniu i nowej sytuacji odegrały kościoły, cmentarze, cytuje wspomnienia osadników.

Z kolei Danuta i Norbert Kasparukowie prezentują *Przyczynek do dyskusji o narodowości Kopernika w pierwszej połowie XIX wieku.* Kolejny artykuł w tej części to *Diecezja warmińska w świetle relatio status z 1745 roku* autorstwa Andrzeja Kopiczki. Autor omawia relację o stanie biskupstwa, którą Stolicy Apostolskiej złożył bp Adam Stanisław Grabowski, a dotyczyła ona m.in. kościoła katedralnego, kapituły katedralnej, przywilejów Kościoła i biskupstwa warmińskiego, informacji o szpitalu dla ubogich, kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście. Ponadto odnotowano i scharakteryzowano w tym dokumencie pokrótce miasta warmińskie, a także duszpasterzy, prowadzone księgi, szkolnictwo ze szczególnym uwzględnieniem kolegów jezuitów, klasztorów, Seminarium Papieskiego. Autor wskazuje, że to źródło historyczne, choć miejscami ogólne i wtórne wobec innych dokumentów, zawiera również ciekawe informacje oddające ducha tamtych czasów.

Autorem kolejnego artykułu przedstawiającego *Pochodzenie kancelaryjne dokumentów króla Wacława z 1294 roku dla klasztorów cysterskich w Mogile i Henrykowie – próba określenia miejsca redakcji i mudacji*, jest Andrzej Wałkowski. Autor poddaje drobiazgowej analizie, w szczególności paleograficznej, dwa dokumenty i próbuje znaleźć odpowiedź na postawione pytania badawcze. Należy zaznaczyć, że wywód został zilustrowany fotografiami ułatwiającymi dostrzeżenie różnic i podobieństw rąk pisarzy.

Z kolei Alojzy Szorc w artykule *Marcin Kromer (1512–1589) – dyplomata i znawca spraw pruskich* przedstawia sylwetkę biskupa w szczególności w kontekście jego dwóch dzieł *Polonii*, umownie nazywanych historyczną i geograficzno-ustrojową. Następnie Maria Korybut-Marciniak przybliżyła działalność *Towarzystwa Wspierania Niedostatnych Uczniów Uniwersyteckich w Wilnie*, natomiast Izabela Lewandowska w tekście *Historycy wobec metody oral history. Przegląd polskiej literatury naukowej* omawia technikę badawczą zwaną historią bądź tradycją ustną. Autorem kolejnego artykułu jest Krzysztof Łożyński, który przedstawia ważne źródło historyczne jakim jest *Inwentarz przyjęcia dworów starostwa grodzieńskiego z 1578 roku jako źródło do dziejów domeny gospodarskiej w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI wieku.* Z kolei Anna Bogdanowicz nakreśla *Strukturę zarządu dóbr na przykładzie wybranych majątków pruskich.* Autorka opiera się tu na archiwach rodowo-majątkowych rodu Dohna, majątków Chałupki, Dębowy Gaj, rodziny Saurmy z Jelcza oraz Hochbergów z Książa, natomiast Wojciech Klas przedstawia *Działalność publiczną Kościelskich herbu Ogończyk od końca XVIII do XX*

wieku, wzbogacając tekst tablicą genealogiczną. Kolejny tekst, autorstwa Ariusza Małka, traktuje o *Białostockim rynku pracy w latach 1944–1956*. Tę część tomu zamyka artykuł Janusza Pawlaka *Polityka narodowościowa Polski w latach 1918–1926 wobec mniejszości żydowskiej*.

W trzeciej części tomu, zatytułowanej *Archiwistyka*, zamieszczono cztery artykuły. Otwiera ją tekst Kazimierza Łataka przedstawiający *Archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie*. Jest to, jak podkreśla autor, pierwsza, syntetyczna próba opisu bogatego w materiały źródłowe archiwum krakowskiego klasztoru Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich. Kolejna autorka Katarzyna Kubicka porusza *Problem przechowywania i archiwizacji akt luźnych na przykładzie dolnej kancelarii miasta Gdańska (w XVII–XVIII w.)*. Swoimi badaniami poszerza ona wiedzę na temat funkcjonowania kancelarii miejskich okresu staropolskiego, zaś Rafał Leśkiewicz prezentuje *Wybrane problemy dotyczące badania procesów archiwotwórczych na przykładzie zasobu archiwalnego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu*. Autor omawia pokrótce zasób poznańskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, a następnie przechodzi do przypomnienia istoty i korzyści płynących z badania procesów archiwotwórczych. Tę część *Prac dedykowanych Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu* kończy artykuł Beaty Waclawik, która analizuje *Akta Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Królewcu przechowywane w Archiwum Państwowym w Olsztynie*. Autorka omawia akta powstałe na Wydziale Filozoficznym Albertyny od momentu erygowania Uniwersytetu, dokonując przeglądu poszczególnych grup akt.

Ostatnia, czwarta część tomu pt. *Informacja naukowa. Informatyka historyczna* jest zbiorem czterech prac z tego zakresu. Rozpoczyna ją Maria Śliwińska tekstem pt. *Od informacji lokalnej do informacji globalnej*, Marzena Świgoń przedstawia rozważania zatytułowane *Informacja a informacja naukowa*, natomiast Krzysztof Narojczyk prezentuje *Źródła i charakter danych wizualizacji historycznych*, wskazując na konieczność rozbudowy warsztatu historyka o możliwości, jakie stwarzają nowe technologie, szczególnie w zakresie wizualizacji. Zarówno tę część, jak i cały tom zamyka artykuł Artura Rusowicza pt. *Pakiet baz danych dotyczących stalinizmu w województwie olsztyńskim w latach 1947–1952*. Autor omawia bazy danych jako narzędzia mające ułatwić gromadzenie i opracowywanie danych osobowych, związanych z tematem stalinizmu na Warmii i Mazurach. Ponadto w aneksie zamieszczono fotografie, które stanowią dopełnienie tej jakże interesującej i potrzebnej publikacji.

Katarzyna Żebrowska – Gieszczyńska
(Olsztyn)

